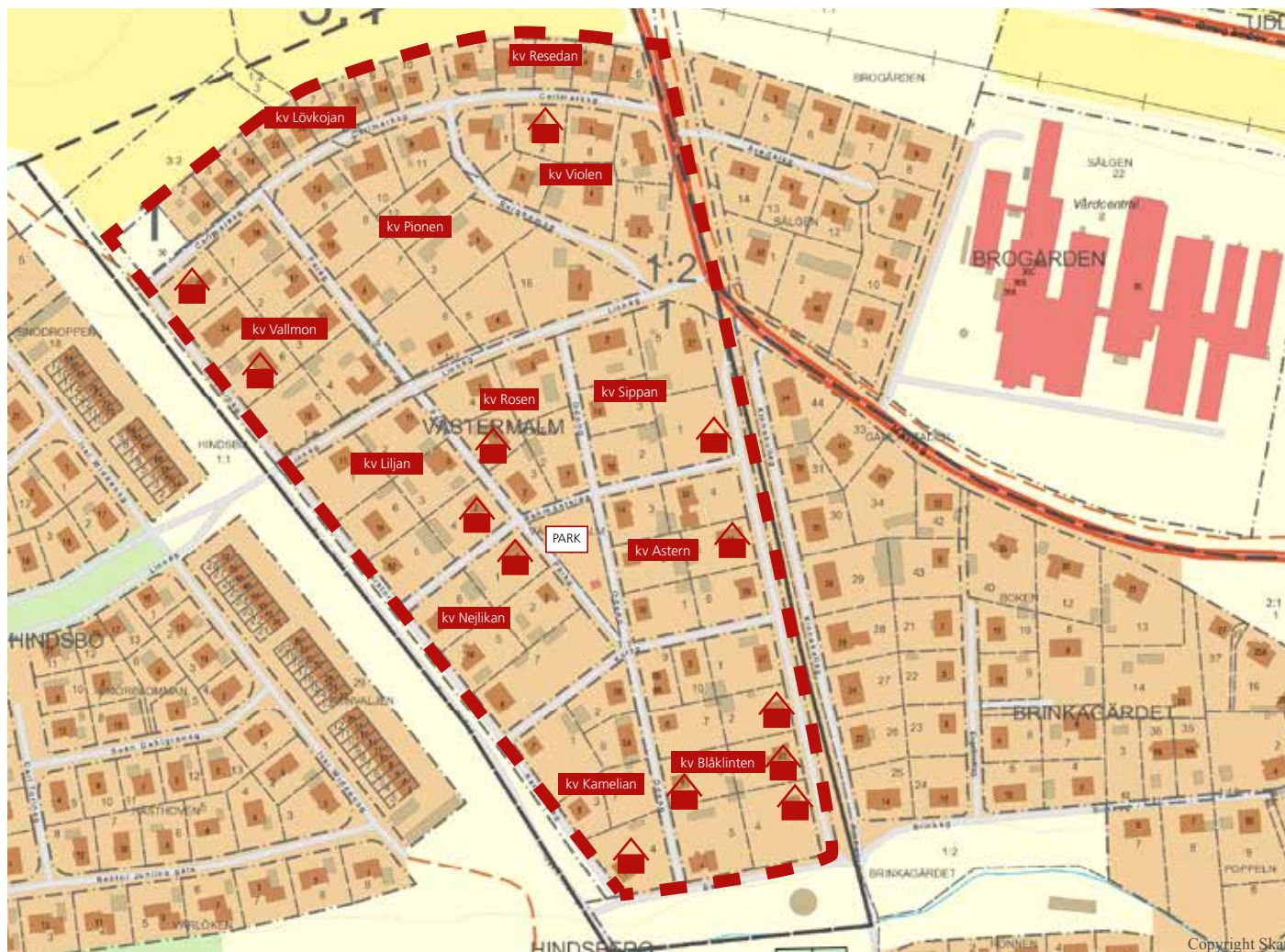

SKARA

Västermalm

VÄSTERMALM

Berörda kvarter

Blåklinten, Kamelian, Nejlikan, Astern, Sippan, Rosen, Liljan, Vallmon, Pionen, Violen, Resedan, Lövkojan

Byggnader som är välbevarade och värda att ta lite extra hänsyn till vid framtida förändringar:

- Carlmarksgatan 5 (Violen 2)
- Karstorpsgratan 2 (Kamelian 4)
- Karstorpsgratan 22 (Vallmon 6)
- Karstorpsgratan 26 (Vallmon 8)
- Kinnekullegatan 21 (Blåklinten 4)
- Kinnekullegatan 23 (Blåklinten 3)
- Kinnekullegatan 25 (Blåklinten 2)
- Kinnekullegatan 31 (Astern 5)
- Kinnekullegatan 35 (Sippan 1)
- Odengatan 4 (Blåklinten 6)
- Parkgatan 5 (Nejlikan 1)
- Parkgatan 4 (Rosen 6)
- Parkgatan 7 (Liljan 4)

TUSEN ÅRS HISTORIA, TUSEN MÖJLIGHETER FRAMÅT.

Skara är en stad med en lång och levande historia. Men det är också en plats för ständig förändring och utveckling i stort och smått.

Ett av mina uppdrag som stadsarkitekt är att se till att göra plats för det nya utan att äventyra dagens kvaliteter. Ibland uppstår spänningar mellan dagens behov och önskningar och stadsrummets långsiktiga värden, men oftast kan man hitta en väg där förändring kan ske med respekt för det gemensamma arvet.

Ambitionen med denna skrift är att beskriva stadens bostadsbebyggelse: område för område, 1990-tal såväl

som 1890-tal, det fantastiska likaväl som det mindre fantastiska. Vi försöker sätta fingret på områdets karaktär och därigenom underlätta för den som går i tankar om att bygga ut eller måla om.

Förhoppningsvis kan detta bidra till en gemensam bild av vad vi är satta att förvalta, och en ökad medvetenhet om vad som är värt att värna. Kanske får vi tillsammans också syn på vår stad ur en lite annan vinkel.

ANDERS KYRKANDER
stadsarkitekt

VÄSTERMÄLM – STADSDELEN MELLAN JÄRNVÄGARNA

Till vänster: Färg och form. Västermalm är en varierad men ändå sammanhållen stadsdel. I den äldre delen av stadsdelen varierar formspråket från 1890-tal till 1920-tal. **Till höger:** Kinnekullegatan 35 utmed den alléförsedda Kinnekullegatan. Byggnadens form och volym ger intryck av det sena 1800-talets arkitektur, men det något avskalade utförandet tyder på att byggnaden är yngre än så. Notera både liggande och stående träpanel, kontrasterande kulörval, småspröjsade fönster i tvåvåningsverandan och synliga taktassar (taksparrar). Huset är byggt 1920.

Trots stor variation upplevs Västermalm som en sammanhållen stadsdel, präglad av egnahemsrörelsen och en trädgårdsstadsdoftande stadsplan. Dess mest karaktäristiska uttryck är egnahemsvillorna från 1910- och 1920-talen, men här finns också flera intressanta modernistiska villor och kedjehus.

När Västermalm planerades var det utifrån att två av stadens järnvägslinjer omslöt den i väster och öster. Järnvägen till Lidköping gick i nuvarande Sven Hofsgatan och järnvägen mot Mariestad gick i nuvarande Kinnekullegatan. Redan 1912 lades dock den sistnämnda om och utgick därefter österut från Skara station, som den alltjämt gör. Den nedlagda sträckningen från Kinnekullegatan och norrut blev då tillgänglig som cykel- och promenadstråk till kafé Skogsbrynet vid Uddetorp. Utom synhåll för stadens ögon kom detta också att bli en plats för ungdomars svärmande. Den gamla banvallen blev därför känd som ”syndens väg”.

Stadsplanen för Västermalm är medvetet oregelbunden och tilläts ta sin utgångspunkt i platsens förutsättningar, inspirerat av dåtidens trädgårdsstadsideal. Tomterna var väl tilltagna med plats för fruktträd, bärbuskar och grönsaksland. Här fyllde också uthusen en viktig roll, karakteristiskt placerade vid de sammanfallande tomtgränserna. Stadsdelens form speglades i den öppna platsen i mitten av stadsdelen mellan blivande Parkgatan, Odengatan och Banmästaregatan. Stadsplanen präglar alltjämt stadsdelen genom exempelvis byggnadernas placering på tomterna och kvarterens utformning och storlek, och är grunden till det sammanhållna intryck som stadsdelen ger.

Den ursprungliga planen utsträckte sig även norr om Linnégatan, men uteslöts senare och det kom att dröja innan det blev hus där.

EN STILBLANDNING FRÅN SEKELSKIFTET

Till vänster: Närmast kameran det 20-talsklassicistiska Karstorpsgatan 2 (byggt 1921), och där bortanför Odengatan 3 från 1917 som representerar ett något moderniserat 1890-talsideal. Bara fyra år mellan byggnaderna, men helt olika arkitekturtraditioner. Till höger: Bruno Mathsson-ritade villan på Karstorpsgatan 26 från 1949 med flackt sadeltak och kraftigt taksprång.

Gränsdragningen mellan 1890-talets asymmetriska och dekorerade villaideal, nationalromantikens rustika uttryck och 20-talsklassicismens mansardtak, pilastrar och markerade hörn är ofta svår och på Västermalm finns nästan allt detta representerat. De olika stilepokerna börjar eller slutar aldrig tvärt och de når olika delar av landet olika fort. Det räcker det att någon tomtköpare på 1910-talet hade en lite konservativ syn på vad som skulle byggas för att ett jämförelsevis nytt hus skulle få en ålderdomlig utformning. Ändå går det att se vissa mönster: De äldsta husen i stadsdelen, från 1910-talet, är oftast mindre och har mer varierade volymer, som hörntorn eller verandor. De senare villorna, från 1920-talet, är oftast större, har mansardtak och sexdelade fönster. Likheterna mellan de olika uttrycken, som liggande och stående träpanel, spröjsade fönster och tegeltak sammanbinder dock stadsdelens uttryck, och det är lätt att utan en närmare granskning få en sekelskifteskänsla av 'förr i tiden'.

Många i Västermalm har också tagit väl hand om sina hus och anammat möjligheten till olika anslående fasadkulörer med kontrasterande fönsteromfattningar. Här finns också flera fina och karaktärsskapande uthus, som bör vara röda med vita knutar för att komma till sin rätt.

Enplanshuset på Odengatan 10 från 1938 representerar en ny epok av egnahemsbyggande i stadsdelen och liknar många enklare bostadshus och sommarstugor som skulle bli vanliga på 1940- och 1950-talen. Här finns också den något aparta Odengatan 5A från 1960 som gör gaveln till framsida. Norr om egnahemsområdet byggs 1949 en villa efter ritningar av ingen mindre än Bruno Mathsson. Byggnaden på Karstorpsgatan 26 har renoverats sen dess, men har fortfarande kvar ett eget uttryck som präglas av Mathssons idéer.

DEN MODERNISTISKA UTBYGGNADEN

Till vänster: Henrik Schager-ritade villan på Karstorpögatan 22 från 1962 känns igen på de asymmetriska sadeltaken. Notera även den integrerade uteplatsen; taket vid pelaren. **Till höger:** Carlmarksgatan 5 från 1970 har en säregen men ändå tidstypisk utformning. En originell detalj är att takfotssargen har samma stående träpanel som fasaden.

När stadsdelens etableringsfas var över på 1930-talet skulle det dröja innan någon större utökning kom till. Under 1940- och 1950-talen tillkom ett mindre antal hus, bland annat vid Karstorpögatan och Linnégatan. Av dessa kan stadsarkitekt Henrik Schagers hus på Karstorpögatan 22 framhållas, för sina tidstypiska drag med asymmetriskt sadeltak och välintegrerat skärmtak över uteplatsen. I slutet av 1960-talet tillkommer bebyggelsen norr om Berghemsgatan, vid den östra delen av Carlmarksgatan. Av dessa kräver Carlmarksgatan 5 från 1970 ett särskilt omnämnande. Byggnaden har en mycket säregen utformning med takfotssarg i rödfärgad träpanel, vilken också går igen i byggnadens fasad.

Kedjehusbebyggelsen på den norra sidan av Carlmarksgatan byggdes 1969 och 1973. Den östra delen ritades av Sven Janson och byggdes med prefabricerade väggelement från Skara tegelbruk. Kedjehus-

bebyggelsen på norra sidan av Carlmarksgatan ger stadsdelen en sammanhållen och harmoniskt färgsatt avslutning, som vore det del av en ringmur.

Till vänster: Ett graciöst entrétak och fint smidesräcke på Linnégatan 11, byggt 1946. Den renodlade funktionalismen är på väg mot 1950-talets svaghet för hantverksmässiga detaljer. **Till höger:** Tydligt markerad takfotssarg och mörkt tegel hör den här tiden till. Huset på Carlmarksgatan 9 är byggt 1973.

VÄRT ATT VÄRNA

Till vänster: Stadsdelens uthus är ett karaktäristiskt och viktigt inslag. Ofta är de grupperade vid de sammanfallande tomgränserna i mitten av kvarteren. För att bibehålla sin anspråkslöshet bör de rödfärgas och på så sätt markera skillnad mot bostadshusets mer påkostade utformning och kulörval.

Till höger: Tillbyggnader gör sig bäst på baksidan. För att värna om byggnadens ursprungliga uttryck är det också viktigt att tillbyggnaden underordnar sig den ursprungliga byggnadsvolymen. Odengatan 6 från 1922 har en tillbyggnad som får väldigt liten påverkan på upplevelsen av byggnaden från gatan.

Det som vid en första anblick ser ut som ett stort antal liknande hus i den södra delen av stadsdelen, har i själva verket stor inneboende variation och de anknyter i olika hög grad till 1800-talets sista år och 1900-talets första decennier. Detta kräver uppmärksamhet på det egna husets kvaliteter. Som fastighetsägare bör du ta reda på så mycket som möjligt om ditt hus innan du planerar för förändringar. Läs på om olika karaktärsdrag och byggnadsdetaljer, så att du blir bekant med huset och varför det ser ut som det gör. Tillbyggnader är möjliga, då helst på baksidan, men kan vara svåra att integrera i helheten. Tyvärr finns exempel i området på tillbyggnader som har blivit för stora eller utbredda i förhållande till ursprungshuset. Vid förändringar är det mest fruktbart att odla vidare det egna husets specifika drag, vilket också gäller val av kulör som gärna får vara varierat och kontrasterande. Stadsdelens sammanhållna uttryck äventyras inte av många specifika och tidstypiska uttryck, utan av utslätning och dåliga

anpassningar. Och glöm inte att värna uthusen! En del av 1950-talsbebyggelsen, som Bruno Mathsson-huset eller Henrik Schager-huset, är lika känsliga för förändringar och tillägg som en del av den äldsta bebyggelsen. Bebyggelsen från 1960- och 1970-talen är i allmänhet mer tillåtande.

Axel Demker

*Plan- och bygglövsarkitekt,
bebyggelseantikvarie*

Läs mer

Bebyggelseutvecklingen (s. 206-357) i *Skara efter 1900*. Ulf Larsson (2011).

Järnvägsepoken (s. 176-205) i *Skara efter 1900* (2011) av Ingemar Landin

Skara tätort – bebyggelsehistorisk inventering. Skara kommun (1985).

Moderna Skara – en guide till efterkrigstidens bostadsbebyggelse (2010)

av Ulf Larsson och Lisa Molander (Västergötlands museum, 2010).

Så byggdes villan – svensk villaarkitektur från 1890 till 2010.

Björk, Nordling, Reppen (2015).

Detta är en skrift om den stadsdel du bor i.

Med skriften vill vi beskriva den karaktär stadsdelen har idag och hur den har uppstått. Den är också en hjälp när du funderar på att söka bygglov eller göra andra förändringar.

Vi har tusen års historia. Och tusen möjligheter framåt.

www.skara.se 0511-320 00